

Η στάση του ενεργού αγροτικού πληθυσμού απέναντι στα μεγάλα κόμματα θα είναι η κρίσιμη παράμετρος στις προσεχείς εκλογές.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Σε έκρηξη οδηγεί η αυξανόμενη πίεση στην ύπαιθρο

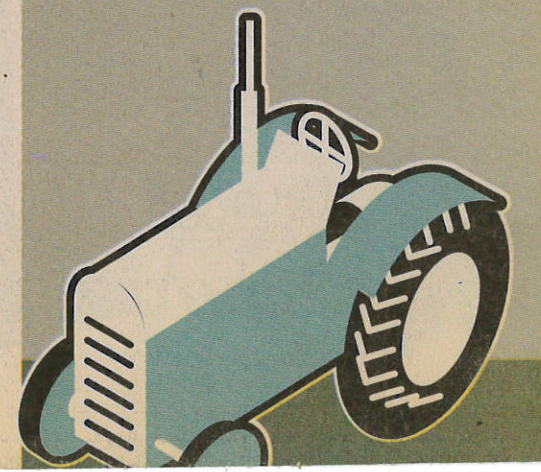
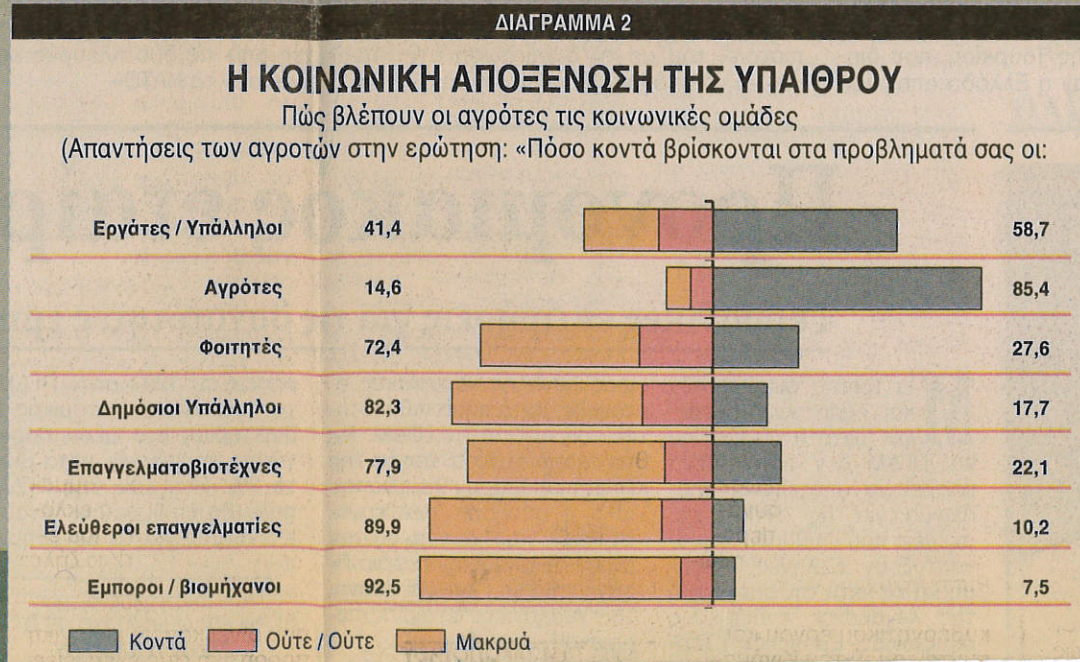
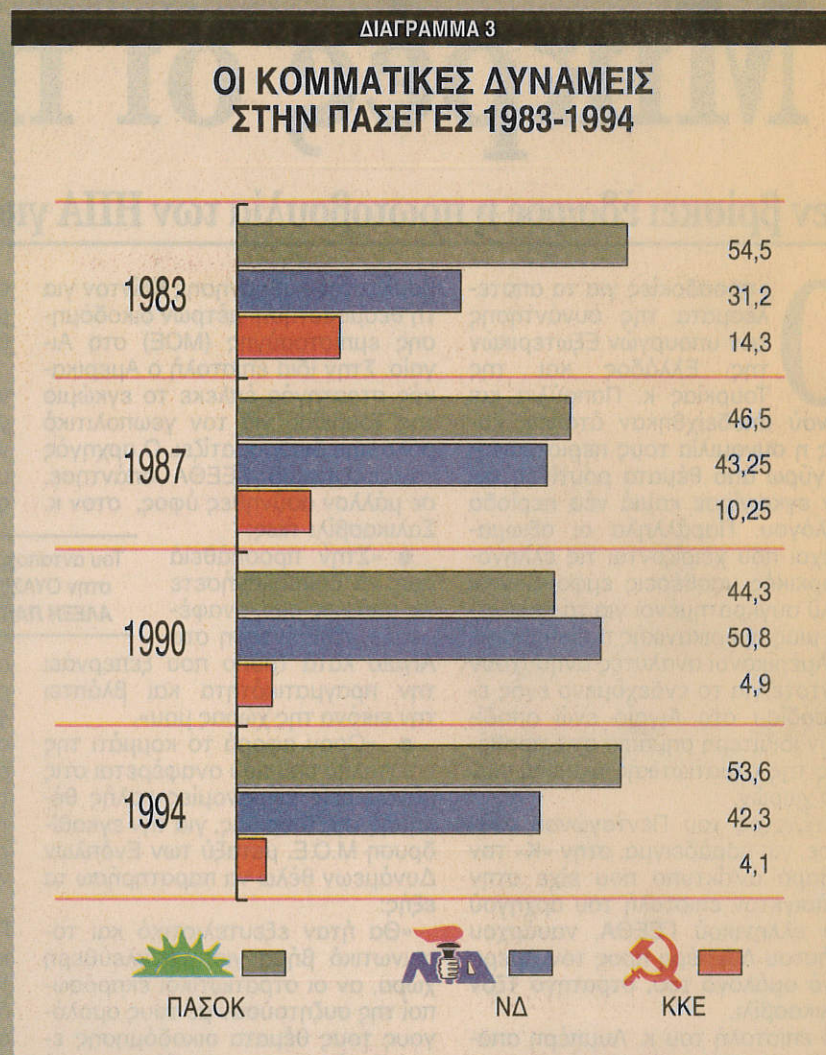
Εξι μήνες μετά την εξέγερση του Μαρτίου, τα μαζικά αγροτικά συλλαλητήρια της Θεσσαλίας (Λάρισα, Καρδίτσα 22/9, Αλμυρό, Βελεστίνο, Τρίκαλα 25/9) εγκαινιάζουν τον δεύτερο γύρο εκδήλωσης της συσσωρευμένης αγροτικής δυσαρέσκειας, που, τουλάχιστον όσον αφορά τους βαμβακοπαραγωγούς, είναι σχεδόν βέβαιο, ότι θα εκδηλωθεί σφοδρότερα μετά το πέρας της συγκομιδής του προϊόντος. (Ας σημειωθεί ότι η Θεσσαλία παράγει το 53,3% της εθνικής παραγωγής

βαμβακιού - 531.000 τόννοι το 1993). Οι προηγούμενες, αλλά και οι νέες, αγροτικές κινητοποιήσεις έφεραν στην επιφάνεια, αιφνιδιαστικά και με έναν ανορθόδοξο τρόπο, το σύνολο των αντιθέσεων που έχουν συσσωρευθεί στην ελληνική ύπαιθρο την τελευταία δεκαετία: τη στασιμότητα της αγροτικής παραγωγής, την αύξηση του κόστους, την εγκατάλειψη της υπαίθρου που συνεπάγεται η εντεινόμενη μείωση της απασχόλησης, καθώς και τη μείωση του πραγματικού διαθέσιμου αγροτικού εισοδήματος.

Είναι γνωστό, πως οι πιέσεις που ασκεί η απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου, η ένταση του διεθνούς ανταγωνισμού, αλλά και τα προβλεπόμενα από το πρόγραμμα σύγκλισης για τον αγροτικό τομέα, επιβάλλουν βίαιους κοινωνικούς μετασχηματισμούς στην ελληνική γεωργία. Αυτοί οι μετασχηματισμοί ανατρέπουν ριζικά τη σημερινή της μορφή και διάρθρωση, που διαμορφώθηκε κατά τις πρόσφατες δεκαετίες. Πρόκειται για ραγδαίες αλλαγές στην κοινωνική διαστρωμάτωση της χώρας. Ενώ, όμως, η συγκεκριμένη προοπτική είναι, σε γενικές γραμμές, αποδεκτή από το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων της χώρας (με την εξαίρεση του ΚΚΕ), δεν είναι αποδεκτή από το κοινωνικό υποκείμενο που

στικών κέντρων, έκδηλη τον περασμένο Μάρτιο, αποτελεί μόνον τη μία πλευρά του προβλήματος. Η άλλη πλευρά εντοπίζεται στην προϋπόθεση αποξένωση του αγροτικού πληθυσμού, στο «αίσθημα εγκατάλειψης» που τείνει να γενικευθεί με προφανείς πολιτικές συνέπειες. Διαφαίνεται έντονη τάση «κοινωνικής απομόνωσης» και περιχαράκωσης του κόσμου της υπαίθρου. Στη συνείδηση των αγροτών έχει διαμορφωθεί η πεποίθηση, πως οι υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες: δημόσιοι υπάλληλοι, επαγγελματιοβιοτέχνες, φοιτητές, ακόμη και οι μισθωτοί (εργάτες/υπάλληλοι) βρίσκονται (αισθάνονται) «μακριά από τα προβλήματά τους (βλέπε σχετικό διάγραμμα). Αυτό το ψυχολογικό συναίσθημα που έχει πα-

μορφώνουν την πεποίθηση, ότι στην ύπαιθρο η κρίση εκπροσώπησης είναι πιθανόν, να εκδηλωθεί ταχύτερα, αλλά και βιαιότερα. Η υπέρβαση «από τα κάτω» των τριτοβάθμιων αντιπροσωπευτικών οργανώσεων ΠΑΣΕΓΕΣ/ΓΕΣΑΣΕ ήταν χαρακτηριστική τον Μάρτιο και όλα δείχνουν ότι θα επαναληφθεί. Επομένως, το κύριο χαρακτηριστικό των κοινωνικών συγκρούσεων που επέρχονται -και οι οποίες δεν φαίνεται να περιορίζονται μόνον στην ύπαιθρο- θα είναι η αυτονομία και η ανεξέλεγκτη δράση των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων. Τα πολιτικά κόμματα (και το ΚΚΕ), αλλά και τα συνδικάτα δεν διαθέτουν πλέον την ικανότητα πολιτικής, ή κοινωνικής ενσωμάτωσης και -πολύ περισσότερο- κινητοποίησης, που διέθεταν την προπονού-

πίεση στην ύπαιθρο

Εξι μήνες μετά την εξέγερση του Μαρτίου, τα μαζικά αγροτικά συλλαλητήρια της Θεσσαλίας (Λάρισα, Καρδίτσα 22/9, Αλμυρό, Βελεστίνο, Τρίκαλα 25/9) εγκαινιάζουν τον δεύτερο γύρο εκδήλωσης της συσσωρευμένης αγροτικής δυσαρέσκειας,

Ανάλυση του **ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΗ**

που, τουλάχιστον όσον αφορά τους βαμβακοπαραγωγούς, είναι σχεδόν βέβαιο, ότι θα εκδηλωθεί σφοδρότερα μετά το πέρας της συγκομιδής του προϊόντος. (Ας σημειωθεί ότι η Θεσσαλία παράγει το 53,3% της εθνικής παραγωγής

βαμβακιού - 531.000 τόννοι το 1993). Οι προηγούμενες, αλλά και οι νέες, αγροτικές κινητοποιήσεις έφεραν στην επιφάνεια, αιφνιδιαστικά και με έναν ανορθόδοξο τρόπο, το σύνολο των αντιθέσεων που έχουν συσσωρευθεί στην ελληνική ύπαιθρο την τελευταία δεκαετία: τη στασιμότητα της αγροτικής παραγωγής, την αύξηση του κόστους, την εγκατάλειψη της υπαίθρου που συνεπάγεται η εντεινόμενη μείωση της απασχόλησης, καθώς και τη μείωση του πραγματικού διαθέσιμου αγροτικού εισοδήματος.

Είναι γνωστό, πως οι πιέσεις που ασκεί η απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου, η ένταση του διεθνούς ανταγωνισμού, αλλά και τα προβλεπόμενα από το πρόγραμμα σύγκλισης για τον αγροτικό τομέα, επιβάλλουν βίαιους κοινωνικούς μετασχηματισμούς στην ελληνική γεωργία. Αυτοί οι μετασχηματισμοί ανατρέπουν ριζικά τη σημερινή της μορφή και διάρθρωση, που διαμορφώθηκε κατά τις πρόσφατες δεκαετίες. Πρόκειται για ραγδαίες αλλαγές στην κοινωνική διαστρωμάτωση της χώρας. Ενώ, όμως, η συγκεκριμένη προοπτική είναι, σε γενικές γραμμές, αποδεκτή από το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων της χώρας (με την εξαίρεση του ΚΚΕ), δεν είναι αποδεκτή από το κοινωνικό υποκείμενο που «υπόκειται» αυτές τις αλλαγές. Και, επιπλέον, η κυβέρνηση τάξη στην Ελλάδα, όπως διαφαίνεται, δεν έχει κατανοήσει, ή διαβλέψει, τις συνέπειες που συνεπάγονται αυτές οι αλλαγές. Ούτε διαθέτει τον αντίστοιχο -για το μέγεθος του προβλήματος- σχεδιασμό της κρατικής πολιτικής, για την απορρόφηση των κλυδωνισμών που έχουν ήδη δημιουργηθεί και που -αναμφίβολα- πρόκειται να ενταθούν.

Μετά το προφανές, για τα σύγχρονα ελληνικά δεδομένα της φετινής αγροτικής κινητοποίησης, η αντίθεση πόλης/υπαιθρου έρχεται να προστεθεί στις ήδη συσσωρευμένες, προσδίδοντας στην κρίση των παραδοσιακών κοινωνικών σχέσεων μια εντελώς νέα και απρόβλεπτη διάσταση. Η αγανάκτηση των κατοίκων των α-

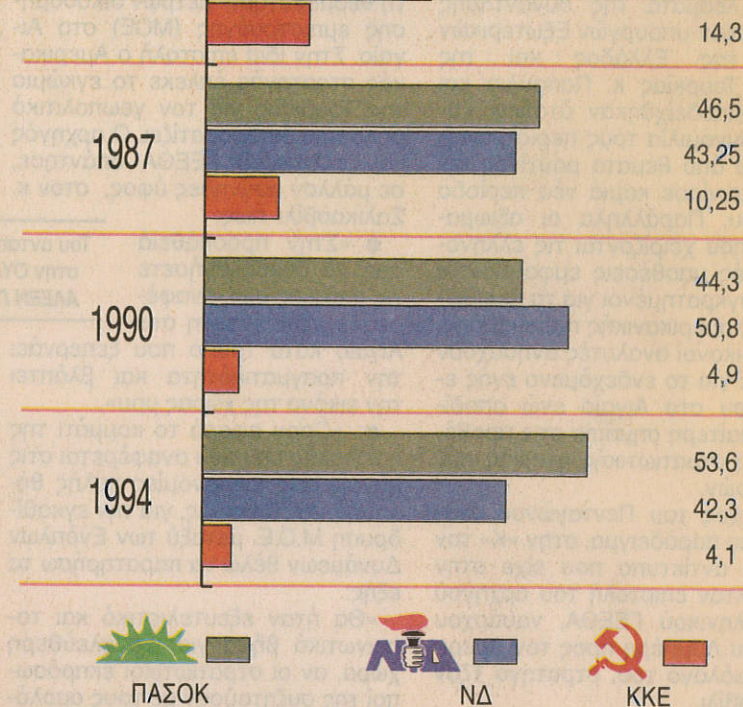
στικών κέντρων, έκδηλη τον περασμένο Μάρτιο, αποτελεί μόνον τη μία πλευρά του προβλήματος. Η άλλη πλευρά εντοπίζεται στην προίωση αποξένωση του αγροτικού πληθυσμού, στο «αίσθημα εγκατάλειψης» που τείνει να γενικευθεί με προφανείς πολιτικές συνέπειες. Διαφαίνεται έντονη τάση «κοινωνικής απομόνωσης» και περιχαράκωσης του κόσμου της υπαίθρου. Στη συνείδηση των αγροτών έχει διαμορφωθεί η πεποίθηση, πως οι υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες: δημόσιοι υπάλληλοι, επαγγελματίες, φοιτητές, ακόμη και οι μισθωτοί (εργάτες/υπάλληλοι) βρίσκονται (αισθάνονται) «μακριά από τα προβλήματα τους (βλέπε σχετικό διάγραμμα). Αυτό το ψυχολογικό συναίσθημα που έχει παγιωθεί, ανατρέπει ιστορικές αντιλήψεις για τις κοινωνικές συμμαχίες στην Ελλάδα, και αποκαλύπτει τη χαλάρωση και τον κατακερματισμό του κοινωνικού ιστού. Βεβαίως, αντίστοιχα φαινόμενα εμφανίζονται και σε άλλα τμήματα του πληθυσμού των αστικών κέντρων, ιδίως στους μισθωτούς εργαζόμενους. Πρόκειται για τάσεις που θα επηρεάσουν καταλυτικά όχι μόνον το υφιστάμενο κομματικό σύστημα, αλλά και το σύνολο των αντιπροσωπευτικών θεσμών.

Τον περασμένο Μάρτιο, η κοινωνική αναταραχή στη ύπαιθρο σηματοδότησε την είσοδο σε μια νέα περίοδο κοινωνικών ανταγωνισμών, που μπορεί να παραλληλισθεί με την πρώιμη μεταπολιτευτική. Οι κινητοποιήσεις που τείνουν να αποκτήσουν μονιμότερο χαρακτήρα, δια-

μορφώνουν την πεποίθηση, ότι στην ύπαιθρο η κρίση εκπροσώπησης είναι πιθανόν, να εκδηλωθεί ταχύτερα, αλλά και βιαιότερα. Η υπέρβαση «από τα κάτω» των τριτοβάθμιων αντιπροσωπευτικών οργανώσεων ΠΑΣΕΓΕΣ/ΓΕΣΑΣΕ ήταν χαρακτηριστική τον Μάρτιο και όλα δείχνουν ότι θα επαναληφθεί. Επομένως, το κύριο χαρακτηριστικό των κοινωνικών συγκρούσεων που επέρχονται -και οι οποίες δεν φαίνεται να περιορίζονται μόνον στην ύπαιθρο- θα είναι η αυτονομία και η ανεξέλεγκτη δράση των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων. Τα πολιτικά κόμματα (και το ΚΚΕ), αλλά και τα συνδικάτα δεν διαθέτουν πλέον την ικανότητα πολιτικής, ή κοινωνικής ενσωμάτωσης και -πολύ περισσότερο- κινητοποίησης, που διέθεταν την προηγούμενη δεκαετία (1981-1990). Από την άλλη πλευρά, η ταχύτατη γενίκευση, σε πανεθνική κλίμακα, και η ενοποίηση των κινητοποιήσεων, σε ένα κοινό, έστω ασαφές, πλαίσιο είναι στοιχείο που εμφανίζεται πρώτη φορά σε αγροτική κινητοποίηση. Συνιστά νέα διάσταση, ποιοτικά διαφορετική από εκείνη που έλαβαν οι αγροτικές κινητοποιήσεις στη μεταπολίτευση, αλλά και στην προδικτατορική περίοδο. Το γεγονός, ότι οι σημερινές κινητοποιήσεις «προπαγανδίσθηκαν» από τα ΜΜΕ, λόγω του νέου ρόλου που αυτά έχουν αναλάβει αντικειμενικά, δεν μειώνει τη σημασία τους.

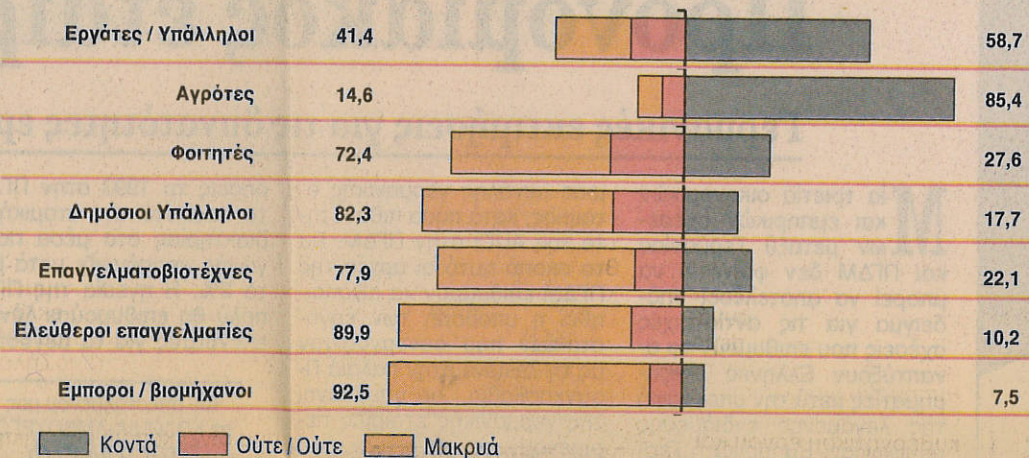
Πηγή: Ινστιτούτο Ερευνών Ρ.Ρ.Κ., Πανελλαδική Έρευνα Πολιτικής Συμπεριφοράς με χρήση κάλπης, 2-18 Ιουνίου 1995. Δείγμα 3.000 άτομα.

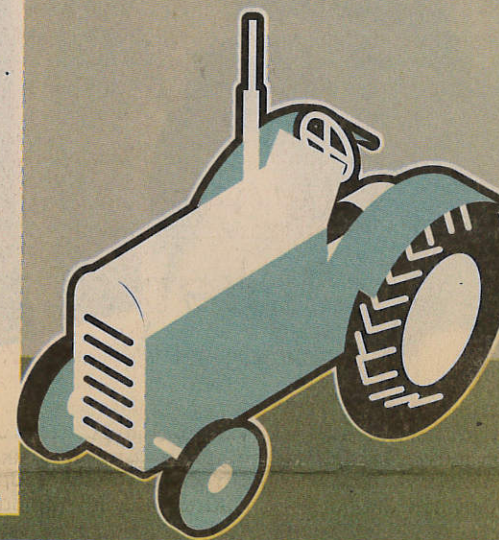
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Πώς βλέπουν οι αγρότες τις κοινωνικές ομάδες (Απαντήσεις των αγροτών στην ερώτηση: «Πόσο κοντά βρίσκονται στα προβλημάτα σας οι:

Πηγή: Ινστιτούτο Ερευνών Ρ.Ρ.Κ., Πανελλαδική Έρευνα Πολιτικής Συμπεριφοράς με χρήση κάλπης, 2-18 Ιουνίου 1995. Δείγμα 3.000 άτομα.

Στρατηγικής σημασίας για το ΠΑΣΟΚ το αγροτικό πρόβλημα

Κινδυνεύουν οι σχέσεις του με τους αγρότες που έχουν αναδειχθεί σε προνομακό του στήριγμα

Στο επίκεντρο αυτής της κρίσης βρίσκονται τα δύο μεγάλα κόμματα. Για το ΠΑΣΟΚ, όμως, το πρόβλημα αποκτά, στρατηγικά, μεγαλύτερη σημασία. Στην πραγματικότητα, χωρίς να έχει αποτελέσει ποτέ, από την πλευρά της εκλογικής του βάσης, «αγροτικό» κόμμα, το ΠΑΣΟΚ συνδέθηκε περισσότερο α-

πό κάθε άλλο κόμμα με την ύπαιθρο και τον διάχυτο αγροτικό ριζοσπαστισμό. Οι ισχυρές σχέσεις εκπροσώπησης που απέκτησε (λόγω και της ιστορικής απομόνωσης της Αριστεράς στην ύπαιθρο κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο), συνέβαλαν ώστε να αναδειχθούν τα αγροτικά στρώματα σε προνομακό κοινωνικό και

εκλογικό του στήριγμα. Ακόμη και συγκυρίες εξακολουθεί να επιδεικνύει μεγαλύτερη συγκράτηση στην ύπαιθρο και μάλιστα να προηγείται ελαφρώς της ΝΔ. (Η διατήρηση ή ανατροπή αυτού του δεδομένου θα αποτελέσει μια κρίσιμη παράμετρο της προσεχούς εκλογικής αναμέτρησης). Όμως, οι σχέσεις αυτές,

που σταθεροποιούνται κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 (βλέπε διάγραμμα), παρά τη συγκυριακή κάμψη της περιόδου 1989-90, τείνουν πλέον να διαρραγούν, για δύο λόγους: πρώτον, η στρατηγική συρρίκνωσης του ενεργού αγροτικού πληθυσμού (σε μονοψήφιο ποσοστό) στο προσεχές μέλλον, θέτει σήμερα σε

κρίση μια κοινωνική συμμαχία, που θεωρήθηκε για δεκαετίες δεδομένη και θα αποσπαστεί το κυβερνητικό κόμμα από παραδοσιακές κοινωνικές του αναφορές. Δεύτερον, οι προοπτικές μιας νέας κοινωνικής έκρηξης στην ύπαιθρο είναι μεγάλες. Και τις συνέπειες θα εισπράξει, πρωτίστως, το ίδιο.